

تاریخ دریافت مقاله: ۸۳/۹/۷
" بررسی مقاله: ۸۴/۹/۱۵
" پذیرش مقاله: ۸۴/۱۲/۲۲

مجله علوم تربیتی و روانشناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۴
دوره سوم، سال دوازدهم، شماره ۴
ص: ۷۱-۱۰۰

بررسی نظرات اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در باره میزان همخوانی و مطابقت منابع و خدمات موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی آنان

عبدالحسین فرج پهلوی*
حسین مرادی مقدم*

چکیده

مقاله حاضر بر پایه نتایج تحقیقی نگاشته شده است که با هدف بررسی میزان همخوانی و مطابقت منابع و خدمات موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی اساتید این دانشگاه انجام شد. نوع تحقیق توصیفی بود و با استفاده از روش پیمایشی انجام گرفت. جامعه مورد پژوهش شامل کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران بود و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ای بود که برای این تحقیق ساخته شد. در این پژوهش ضمن پرداختن به مفهوم «نیاز اطلاعاتی» و اهمیت و ضرورت آن، به بررسی موانع تعیین نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان کتابخانه‌ها پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشان داد که منابع و خدمات موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی همخوانی چندانی ندارد و از نظر اعضای هیأت علمی، میزان همخوانی در اکثر موارد «کم» و یا حداکثر «متوسط» بوده است. نتایج تحقیق همچنین نشان داد که متغیرهایی چون جنسیت، گروه آموزشی و سابقه تدریس اعضای هیأت علمی بر نظرات آنها در مورد میزان مطابقت منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنان تأثیرگذار بوده است. بر مبنای یافته‌های حاصل، پیشنهاد شده است که خدمات جدیدی مانند «آگاهی رسانی جاری» در کتابخانه‌ها راه اندازی شود، و مطالعات دیگری برای بررسی میزان تطابق خدمات و منابع موجود با استانداردهای رایج صورت گیرد، مضافاً اینکه برای به روز کردن اطلاعات کتابخانه‌ها از نیازهای رایج اعضای هیأت علمی، بررسیهای نیازسنجی به طور مرتب و دوره‌ای انجام شود.

کلید واژگان: نیازهای اطلاعاتی، اعضای هیأت علمی، کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشگاه شهید چمران اهواز

مقدمه

دانشگاه شهید چمران اهواز از جمله دانشگاه‌های بزرگ کشور است که انتظار می‌رود به جهت قدمت، گستردگی، تعداد زیاد

اعضای هیأت علمی و وجود رشته‌ها و گرایش‌های تخصصی گوناگون، سهم مهمی از توسعه ملی را بر عهده داشته باشد. در این میان اعضای هیأت علمی دانشگاه یکی از ارکان مهم تولید اطلاعات علمی محسوب می‌شوند. آنها در فرایند پژوهش جهت تولید اطلاعات علمی، نیاز به منابع اطلاعاتی تخصصی دارند. از طرفی به نظر می‌رسد یکی از تکیه‌گاه‌های اساسی تأمین اطلاعات تخصصی اعضای هیأت علمی در دانشگاه‌ها، کتابخانه‌های دانشگاهی هستند. این کتابخانه‌ها با گردآوری و سازماندهی منابع اطلاعاتی تخصصی اساتید و دانشجویان، نقش مؤثری در تأمین اطلاعات تخصصی مورد نیاز آنها ایفا می‌نمایند. بنابراین، کتابخانه‌ها باید منابع اطلاعات مورد نیاز اعضای هیأت علمی را شناسایی نموده و در اختیار آنان قرار دهند.

نیازسنجی اطلاعات

از جمله تعاریف متداول از نیاز، تلقی نیاز به عنوان تحلیل شکاف یا فاصله بین وضعیت موجود با وضعیت مطلوب است. همچنین نیاز را به معنای خواسته‌ها و نظرات افراد به معنای فقدان یا ضرورت چیزی تعریف کرده‌اند. بر اساس، هدف اصلی نیازسنجی عبارتست از بررسی تفاوت میان آنچه هست و آنچه باید باشد. اما نیازسنجی به عنوان فرایند جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات که بر اساس آن

دانش و آگاهی درباره نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان کتابخانه‌ها می‌تواند نقش مهمی در تأمین خدمات و منابع مورد نیاز آنها ایفا نماید (مجید و انور، ۲۰۰۰: ۱۴۵).

- نیازهای افراد، گروهها و جوامع مورد شناسایی واقع می‌شود، دارای قدمتی بسیار طولانی است و در واقع به قدمت خود انسان بر می‌گردد. زیرا انسان در طی قرون و اعصار همواره ناگزیر از شناسایی نیازهای متنوع خویشتن و تصمیم‌گیری درباره طرق بر آورده ساختن آنها بوده است. نیازسنجی در مقام مقایسه بیشتر در ارتباط با خدمات اجتماعی و بهداشت مطرح بوده است (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۱: ۱).
۲. آزمودن میزان رضایت و سطح تأمین نیازهای اطلاعاتی با توجه به منابع اطلاعاتی موجود در دسترس
۳. تعیین عوامل مؤثر بر رفتار اطلاع‌یابی کاربران
۴. ارزیابی نقش متخصصان اطلاع‌رسانی در تأمین دسترسی به اطلاعات مطابق با نیازهای کاربران

اهمیت و ضرورت نیازسنجی اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

اصولاً کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی برای رفع نیازهای اطلاعاتی کاربران خود به وجود می‌آیند، لذا باید بررسی منظم نیازهای اطلاعاتی کاربران جزء برنامه‌های اصلی آنها محسوب گردد. از آنجا که رسالت هر مرکز اطلاع‌رسانی رفع نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان است، در صورت شناخت کامل مراجعان و منابع مورد نیاز آنها، این مراکز قادر خواهند بود که به رسالت مهم خود یعنی رساندن اطلاعات صحیح و موثق در کمترین زمان ممکن به شخص مناسب و در شکل قابل استفاده نائل آیند. باید توجه داشت که کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی سالانه حجم

در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، نیازسنجی روشی است که بوسیله آن می‌توان اطلاعاتی را درباره استفاده کنندگان و مراجعان به کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تهیه نمود. به بیانی دیگر، همانطور که بابایی (۱۳۸۲: ۱۱) نیز اظهار می‌دارد، نیازسنجی اطلاعات عبارتست از کاربرد فونونی که به کمک آنها می‌توان اطلاعات مناسب را درباره نیاز اطلاعاتی افراد یا گروههای مخاطب گردآوری کرده و به الگوی نیازها و خواسته‌های فرد و جامعه دست یافت. نیازسنجی اطلاعات مکانیسمی است که به کمک آن می‌توان فاصله بین منابع و کاربران را کاهش داد و معمولاً با اهداف زیر انجام می‌شود:

۱. تعیین منابع اطلاعاتی مورد استفاده کاربران

است در راه برنامه‌ریزی مؤثر برای فراهم سازی خدمات و منابع مناسب کاربران کتابخانه.

تعریف و ماهیت نیازهای اطلاعاتی

پس از آشنائی با نیازسنجی اطلاعات و اهمیت و ضرورت آن، باید ببینیم که نیاز اطلاعاتی خود چیست، چه موقع ایجاد می‌شود، و عوامل مؤثر بر آن کدامند؟

در ویرایش روی خط (تحت وب) واژه نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی^۱ که توسط مؤسسه لایبریز آنلیمیتد^۲ منتشر می‌شود، زیر مدخل «نیاز اطلاعاتی» اینگونه می‌خوانیم:

خلائی در دانش شخص، که هنگامی که در سطح خودآگاه به عنوان یک سؤال مطرح می‌شود، جستجو برای کسب پاسخ را برمی‌انگیزاند. ... افرادی که دارای نیاز اطلاعاتی هستند، معمولاً به سبب مرجع یک کتابخانه مراجعه می‌کنند؛ یعنی جایی که مسئولیت کتابدار مرجع این است که، معمولاً از طریق مصاحبه مرجع، طبیعت دقیق نیاز را، به عنوان مبنای معرفی منابع مرتبط، مشخص کند (ریتز^۳، ۵-۲۰۰۴).

انبوهی از مدارک و اطلاعات را با صرف هزینه‌های سنگین گردآوری، ذخیره و سازماندهی می‌کنند. با توجه به محدودیتهای مالی و برای کارائی هر چه بیشتر کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی لازم است که تلاشهای فوری برای تطبیق خدمات این مراکز با نیازهای واقعی استفاده‌کنندگان صورت پذیرد. درباره اهمیت نیازسنجی اطلاعات در کتابخانه‌ها لازم است به این نکته نیز اشاره شود که یکی از فعالیتهای مهم و اصلی هر کتابخانه، مجموعه سازی منابع اطلاعاتی می‌باشد. برای اینکه از این مجموعه استفاده بیشتر و بهینه صورت گیرد، باید متناسب با نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان شکل گرفته باشد. بنابراین، می‌توان ادعا کرد که کسب اطلاعات و آگاهی از کم و کیف نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان، کلید اصلی مجموعه سازی و ارائه خدمات مناسب به کاربران کتابخانه‌ها محسوب می‌شود. همچنین، فقدان مطالعه و تحلیل درباره نیازهای اطلاعاتی و ضعف در آشنائی با این نیازها می‌تواند موجب گسستگی حلقه ارتباط بین دو مرحله از فرایند اطلاع‌رسانی، یعنی مجموعه‌سازی و اشاعه اطلاعات گردد. بنابراین، بررسی نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان در واقع گام مهمی

- 1- Online Dictionary for Library and Information Science (ODLIS)
- 2- Libraries Unlimited
- 3- Reitz

حقوق، پاسخ مشابه "نمی دانیم" صدق می کند (ص. ۱۰۵۴).

بابائی (۱۳۸۲) نیز به بیانی بسیار کلی، نیازهای اطلاعاتی را نیازهایی می داند که از طریق خدمات اطلاع رسانی و مواد کتابخانه ای ارضاء می شوند. به بیان دیگر، عینیت یک نیاز اطلاعاتی را باید در جایی مشاهده کرد که خدمات اطلاع رسانی ارائه می شود، و یا اینکه مواد کتابخانه ای به استفاده در می آید.

هربرت سایمون برنده جایزه نوبل سال ۱۹۷۸ در اقتصاد، در جمله زیبایی شکل گیری نیاز اطلاعاتی را این گونه بیان می کند:

واضح است که اطلاعات چه چیزی را مصرف می کند: توجه دریافت کنندگان. این است که غنای اطلاعاتی، موجب نقصان توجه شده، و لزوم تخصیص و تقسیم کارآمد توجهات را بین منابع سرشار اطلاعاتی ایجاد می کند که ممکن است آن توجهات را مصرف نمایند (چی^۳ و دیگران، به نقل از هال واریان^۴ ۱۹۹۵).

از عبارت فوق می توان دریافت که در واقع نیاز به اطلاعات را می توان در توجه به منابع

بنابراین تعریف، نیاز اطلاعاتی هنگامی حادث می شود که فرد به وجود ابهام و خلالتی در دانسته های خویش پی می برد و لذا در پی یافتن پاسخ مناسبی برای پر کردن آن خلاء بر می آید. به عبارت دیگر، «نیاز اطلاعاتی» امری است درونی که از نیازهای فردی سرچشمه می گیرد. تعریف چنین نیازی، مانند هر امر بنیانی دیگری کار آسانی نیست و معمولاً از روی آثارش شناخته می شود. شبیه به این معنا را تفکو سساراسویک^۱ (۱۹۹۹) به هنگام تعریف «اطلاعات» بیان می کند. وی در پاسخ به این سؤال که منظور از «اطلاعات» در «علم اطلاعات»^۲ چیست؟ می گوید "ما نمی دانیم" وی ادامه می دهد: "... آری، ما می توانیم تعاریف و ازگانی گوناگونی از اطلاعات ارائه کنیم، و اینکار را می کنیم. معنای آن را به طور شهودی می دانیم و در سطح وسیعی به طور روزمره از آن استفاده می کنیم. بدین ترتیب ما آن معنی پیام گونه ای را که از طریق آن اطلاعات را در علم اطلاعات در می یابیم درک می کنیم اما، آن معنا فهم و کشف عمیق تر و رسمی تر اطلاعات را در اختیار ما نمی گذارد. اطلاعات یک پدیده بنیانی است. برای تمام پدیده های بنیانی، مانند انرژی یا جاذبه در فیزیک، حیات در زیست شناسی، و عدالت در

1- Tefko Sarasevic

2- Information Science

3- Chi

4- Varian

اطلاعاتی جلوه گر یافت. اصولاً نیاز به اطلاعات هنگامی رخ می‌نماید که افراد پس از مواجه شدن با مسائل و مشکلات پیرامون خود از حل یا تفسیر آن مشکلات عاجز مانده، و برای حل مشکلات میل به برخورداری از دانش و آگاهی پیدا می‌کنند. در واقع هنگامی که افراد در شرایطی، اطلاعات موجود را کافی ندانند نیاز اطلاعاتی در آنها شکل می‌گیرد و برای کسب اطلاعات جدید تلاش می‌کنند.

همان‌طور که گفته شد، استفاده از اطلاعات به دنبال نیاز خاصی است که افراد جامعه ممکن است در شرایط و موقعیتهای مختلف احساس کنند. در اینجا است که به نظر می‌آید بتوان ادعا نمود که در سلسله مراتب نیازهای انسانی، نیازهای اطلاعاتی نیز جایگاه ویژه‌ای داشته باشد. به این معنی که حتی ارضای نیازهای اساسی و فطری انسان به ترتیبی که آبراهام مزلو مطرح کرده است، به ویژه نیاز به احترام و نیاز به خودشکوفائی، بدون در اختیار داشتن اطلاعات لازم میسر نیست^۱. این امر در مورد «نیازهای شناختی» که در مجموعه دوم نیازهای فطری مازلو قرار می‌گیرند، به طریق اولی صادق است. البته در

اطلاعاتی جلوه گر یافت. اصولاً نیاز به اطلاعات هنگامی رخ می‌نماید که افراد پس از مواجه شدن با مسائل و مشکلات پیرامون خود از حل یا تفسیر آن مشکلات عاجز مانده، و برای حل مشکلات میل به برخورداری از دانش و آگاهی پیدا می‌کنند. در واقع هنگامی که افراد در شرایطی، اطلاعات موجود را کافی ندانند نیاز اطلاعاتی در آنها شکل می‌گیرد و برای کسب اطلاعات جدید تلاش می‌کنند.

در رابطه با شکل‌گیری نیاز اطلاعاتی و رفع این نیاز، باید توجه داشت که از یک طرف افراد همه اطلاعاتی را که درخواست می‌کنند مورد استفاده قرار نمی‌دهند (لایسن، ۱۹۷۱)، و از طرف دیگر، ممکن است همه اطلاعاتی را که نیاز دارند بیان نکنند. در چارچوب و در متن خدمات مراکز اطلاعاتی، این موضوع را می‌توان بدین صورت بیان کرد که ممکن است در مواردی کاربران از نیازهای اطلاعاتی خویش آگاهی داشته باشند اما به دلیل نخواستن یا نتوانستن، این نیاز را ابراز نکنند. یا اینکه ممکن است اصلاً خود نیز به علت عدم آگاهی از امری، در ظاهر از وجود چنین نیازی آگاهی نداشته باشند. در چنین شرایطی متخصصان اطلاع‌رسانی می‌توانند با بررسی نیازهای اطلاعاتی کاربران، علاوه بر نیازهای

۱- برای اطلاع بیشتر در مورد نظریه مازلو، می‌توان به منابع زیر مراجعه کرد:

*. علی‌اکبر سیاسی. نظریه‌های شخصیت یا مکاتب روانشناسی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۶. صص. ۲۴۳-۲۴۴.

*. دوان شولتز و سیدنی الن شولتز. نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی. تهران: مؤسسه نشر ویرایش، ۱۳۷۹. صص ۲۴۲-۲۴۸.

سلسله نیازهای شناختی نیاز به شناختن نیرومندتر از نیاز به فهمیدن است و قبل از پیدایش آن باید تا حدی ارضاء شده باشد (شولتز، ۱۳۷۹: ص. ۳۴۷). واضح است که فقدان اطلاعات در این زمینه‌ها می‌تواند به

بسرورزی کفایتی در فرد، و شکست او در دستیابی به اهداف، و در نتیجه، به بروز بحرانهای روحی و روانی منجر گردد.

نکته مهمی که در رابطه با منابع تأمین نیازهای اطلاعاتی در متن تحقیقات باید ذکر شود اینست که نیازهای اطلاعاتی افراد همیشه ثابت نیست و با توجه به مراحل مختلفی که در آن قرار می‌گیرند، این نیازها متفاوت خواهد بود (اوجاک و قربان اوغلو، ۱۹۹۸). ولی بطور کلی مطالعات متعددی که درباره نیازهای اطلاعاتی متخصصان مختلف صورت گرفته نشان می‌دهد که مقالات نشریات مهم‌ترین منبع اطلاعاتی جهت تأمین نیازهای اطلاعاتی متخصصان مختلف محسوب می‌شوند.

همچنین مقالات کنفرانسها، گزارشهای تحقیقی و مقالات نقد و بررسی نیز نقش مهمی در تأمین نیازهای اطلاعاتی متخصصان ایفا می‌کند (مجید و انور^۱، ۲۰۰۰: ۱۴۶).

علاوه بر منابع مرسوم رسمی که افراد جهت کسب اطلاعات مورد استفاده قرار می‌دهند،

منابع دیگری نیز وجود دارند که می‌توان آنها را منابع غیر رسمی نامید و از جمله آنها می‌توان به تماس تلفنی با همکاران، پست الکترونیکی، نامه و نیز شرکت در کنفرانسها و همایشهای علمی اشاره کرد.

نتایج مطالعات گذشته در داخل و خارج کشور نشان می‌دهد که هم «مقالات نشریات» و هم «کتاب» مهمترین منابع تأمین نیازهای اطلاعاتی متخصصان مختلف محسوب می‌شوند (مکسی‌زاده، ۱۳۷۶؛ تصویری قمصری، ۱۳۷۸؛ عبداللہ عموقین، ۱۳۸۰؛ شفیعیان، ۱۳۸۱؛ فیدزانی^۲، ۱۹۹۸؛ مجید و انور، ۲۰۰۰؛ زاوی و مجید^۳، ۲۰۰۱). البته این نکته را نیز باید اضافه نمود که این پژوهشها نشان داده است که از لحاظ اولویت، گاه استفاده از مقالات نشریات در صدر قرار داشته است، و گاه استفاده از کتاب.

عوامل مؤثر بر نیاز اطلاعاتی

نیاز اطلاعاتی کاربران کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی از نظر شکل و کیفیت ظهور، منابع و نیز خود کاربران، تحت تأثیر عوامل

1- Majid & Anvar

2- Fidzany

3- Zawawi & Majid

(متغیرهایی) متعددی است که بعضاً کنترل آنها دشوار است. از هنگام تعیین نیازهای اطلاعاتی تا زمان رفع و تأمین این نیازها مجموعه عواملی بر چرخه پیدایش تا تأمین و کاربرد اطلاعات تأثیر مستقیم دارند، این عوامل را بابائی (۱۳۸۲) به نقل از کورنین (۱۹۸۱) به شرح زیر می‌شمارد:

۱. دامنه منابع اطلاعاتی در دسترس،
 ۲. نوع اطلاعاتی که مورد استفاده قرار می‌گیرد و فواید آن برای کاربر،
 ۳. زمینه، انگیزش، جهت‌گیری تخصصی و سایر ویژگیهای فردی کاربر،
 ۴. نظامهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی پیرامون کاربر،
 ۵. نتایج کاربرد اطلاعات.
- گاه عواملی نیز مانع از طرح نیاز اطلاعاتی می‌شوند و لذا تشخیص نیاز اطلاعاتی دشوار می‌شود. از مهمترین مواردی که در این رابطه می‌توانند مؤثر باشند، می‌توان به عوامل زیر اشاره نمود:
۱. کلی‌گویی: کاربران در هنگام تعیین نیازهای اطلاعاتی خود، به جهت عدم آگاهی کامل از آنها، نیازهای خود را به صورت کلی بیان می‌کنند.
 ۲. ابهام در توصیف موضوع: در این مورد

کاربر از بیان خواسته خویش و ذکر جزئیات دقیقی که نیاز او را کاملاً مفهوم سازد عاجز است اما در هنگام برخورد با اطلاعات مورد نظر، مصادیق آن را کاملاً می‌شناسد. آشفتگی، سردرگمی و تردیدهای کاربر در بیان موضوع نیاز اطلاعاتی خود، از دلایل اصلی بروز ابهام در توصیف موضوع محسوب می‌شود.

۳. استفاده از بیان متعارف در اظهار نیاز اطلاعاتی: یکی دیگر از مشکلات تعیین نیازهای اطلاعاتی کاربران هنگامی بروز می‌کند که کاربر در بیان نیاز اطلاعاتی خویش از زبان و اصطلاحات متعارف خویش استفاده کند. در واقع کاربر از مفاهیمی استفاده کند که خود با آنها آشناست. لازمه برداشتن این مانع اینست که متخصصان اطلاع‌رسانی و در واقع کتابداران تعیین‌کننده نیازهای اطلاعاتی کاربران، باید از چنان تسلطی برخوردار باشند که بتوانند با دانش تخصصی خود بیان متعارف کاربران را به زبان سیستم و نظام اطلاعاتی برگردانده و نیازهای اطلاعاتی نهفته کاربران خود را شناسایی نمایند.

پیشینه پژوهش

از هنگامی که توجه به کاربران و نیازهای آنان در ایجاد و توسعه سیستمهای اطلاعاتی

مطالعات کاربردی سوق داده شده است، به طوری که مثلاً در فاصله سالهای ۷۷-۱۹۷۵، حدود ۸۳ درصد از مطالعاتی که درباره نیازهای اطلاعاتی و استفاده از اطلاعات انجام شده و به صورت مقاله و گزارش منتشر شده‌اند، مطالعات کاربردی بوده‌اند (بابایی، ۱۳۸۲). در سالهای اخیر نیز مطالعه درباره نیازهای اطلاعاتی در حوزه کاربردی بیش از مطالعات نظری بوده است.

در زمینه نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه‌ها، پژوهشگران بسیاری در خارج از کشور کار کرده‌اند که از جمله اینها می‌توان به لاین (۱۹۷۱)، ژاکلین^۳ (۱۹۹۵)، رید و تر^۴ (۲۰۰۱)، و آدیکا (۲۰۰۳) اشاره نمود.

ژاکلین (۱۹۹۵) به بررسی میزان آگاهی اعضای هیأت علمی از خدمات کتابخانه‌ها در یکی از دانشگاه‌های جامائیکا پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان داد که به طور متوسط، اعضای هیأت علمی فقط از ۴۷ درصد خدماتی که در کتابخانه ارائه می‌شوند آگاهی دارند. آگاهی آنان بیشتر از خدماتی بوده است

اهمیت بیشتری یافت و نظریه‌هایی درباره ارائه خدمات کاربر-مدار در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی مطرح شد، مطالعه برای شناخت نیازهای اطلاعاتی کاربران نیز در دستور کار متخصصان اطلاع‌رسانی قرار گرفت. البته آن طور که قربانی (۱۳۷۹) به نقل از آلن^۱ (۱۹۷۸) ذکر می‌کند، نخستین مطالعات تجربی پیرامون نیازهای اطلاعاتی و نیز استفاده کاربران از اطلاعات به سالهای ۱۹۲۰ برمی‌گردد. این گونه تحقیقات در زمان جنگ جهانی دوم، و پس از آن در دهه ۱۹۶۰ به اوج خود رسیدند و بالاخره از سال ۱۹۷۱ به بعد، مطالعات نظام‌مندی در زمینه نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از کتابخانه‌ها در سطح بین‌المللی انجام گرفته است.

به طور کلی برآورد شده است که ۸ درصد از کل متون پژوهشی کتابداری و اطلاع‌رسانی را متون پژوهشی مربوط به نیازهای اطلاعاتی و استفاده کنندگان تشکیل داده است (ژولین و دوگان^۲، ۲۰۰۰). این رقم تا حدی می‌تواند نشان دهنده اهمیت موضوع نیازهای اطلاعاتی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی باشد.

روند تحقیقات گذشته نشان می‌دهد که جهت‌گیری مطالعات درباره نیازهای اطلاعاتی به تدریج از حالت مطالعات نظری به سوی

1- Allen

2- Julien & Duggan

3- Jaqueline

4- Reed and Tanner

که در ارتباط مستقیم با کتابدار از آن مطلع شده‌اند. این تحقیق همچنین نشان داده است که آگاهی اعضای هیأت علمی از خدمات کتابخانه تحت تأثیر مستقیم عواملی است مانند: موقعیت دانشگاهی عضو هیأت علمی، عضویت در کتابخانه، دفعات استفاده عضو هیأت علمی از کتابخانه، و میزان مشورت با کتابداران.

رید و تنر (۲۰۰۱) به بررسی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی رشته هنرهای زیبا پرداختند و به این نتیجه رسیدند که مهمترین منابع رفع نیازهای اطلاعاتی این افراد عبارتند از: کتب، مجلات، پایگاههای داده الکترونیکی، و نمایشگاههای هنری. این بررسی همچنین نشان داد که اینترنت جزء منابع مهم اطلاعات تخصصی اعضای هیأت علمی رشته هنرهای زیبا است.

آدیکا (۲۰۰۳) نیز به بررسی میزان استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاههای کشور غنا از اینترنت پرداخت. این بررسی نشان داد که مهمترین دلیل استفاده از اینترنت توسط اعضای هیأت علمی، برقراری ارتباط مستقیم با منابع جاری و روزآمد، و همچنین برقراری ارتباط با متخصصان حوزه تخصصی خود بوده است. البته این تحقیق همچنین نشان داده است

که آموزش استفاده از اینترنت در برانگیختن علاقه به استفاده از اینترنت تأثیر مستقیم دارد. بررسی پیشینه پژوهشهای انجام شده در ایران در باره نیازهای اطلاعاتی نیز نشان می‌دهد که مدت زیادی نیست که در ایران به این موضوع پرداخته شده است. سابقه تحقیقات انجام شده در این رابطه به سالهای ۱۳۶۰ بر می‌گردد. در ابتدا، بررسیها بیشتر روی نیازهای اطلاعاتی متخصصین علوم پزشکی متمرکز بوده است؛ ولی، در سالهای اخیر دامنه تحقیقات وسعت بیشتری یافته و نیازهای اطلاعاتی متخصصین مختلف، خصوصاً دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشگاهها را در بر گرفته است. در زیر به سه مورد از مطالعاتی که به بررسی نیازهای اطلاعاتی پرداخته‌اند اشاره می‌شود.

متین (۱۳۷۹) پیرامون میزان همبستگی میان کتب موجود در کتابخانه دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران با نیازهای آموزشی و پژوهشی اعضای هیأت علمی آن دانشکده تحقیقی انجام داد. این بررسی نشان داد که رابطه قابل توجهی بین افزایش تعداد کتب و موارد استفاده از آنها وجود دارد ($r=0/96$). اما از سوی دیگر، از نظر اکثریت اعضای هیأت علمی که به یکی از زبانهای انگلیسی، فرانسوی

و آلمانی تسلط داشتند، کتابهای موجود در کتابخانه دانشکده نتوانسته بودند تمام نیازهای اطلاعاتی آنان را برآورده سازد لذا برای تکمیل اطلاعات مورد نیاز خود به کتابخانه مرکزی دانشگاه و نیز خرید کتاب روی می‌آوردند.

رمضانی (۱۳۸۰) نیازهای اطلاعاتی

اعضای هیأت علمی دانشگاه بیرجند را مورد مطالعه قرار داد. تحقیق وی نشان داد که اولاً، بیشترین نوع اطلاعاتی که این افراد جستجو می‌کنند عبارتند از نتایج تحقیقات تجربی، و نیز، اخبار و اطلاعات علمی و فنی، و ثانیاً، منابعی که بیش از همه مورد استفاده اعضای هیأت علمی دانشگاه بیرجند قرار گرفته است کتب و نشریات هستند.

شفیعیان (۱۳۸۱) میزان تناسب منابع کتابخانه تخصصی وزارت امور خارجه را با نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان این کتابخانه مورد مطالعه قرار داد. نتایج این بررسی نشان داد که اولاً، یکی از دلایل بر طرف نشدن نیازهای اطلاعاتی مراجعان موجود نبودن منابع اطلاعاتی ذریبط و نیز نارسا بودن خدمات کتابخانه است. ثانیاً، بیشتر افراد برای تأمین نیازهای اطلاعاتی خود به منابعی مانند کتاب، روزنامه، و نشریات تخصصی روی می‌آوردند. در مجموع، مرور تحقیقات گذشته در

داخل و خارج کشور نشان می‌دهد که کتابخانه‌ها همچنان نقش مهمی در تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران مختلف ایفا می‌کنند و از مهمترین منابع تأمین نیازهای اطلاعاتی متخصصان می‌توان به کتاب، مقالات نشریات و شبکه جهانی اینترنت اشاره نمود.

اهداف پژوهش

هدف اصلی پژوهش عبارت بود از برآورد میزان همخوانی و انطباق منابع، خدمات و امکانات موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی اساتید این دانشگاه. هدف دیگر تحقیق این بود که در خصوص تأثیر تفاوت در ویژگیهای فردی اعضای هیأت علمی مانند جنسیت، مرتبه علمی، گروه آموزشی و سابقه تدریس بر نظرات آنان در خصوص میزان انطباق منابع و خدمات موجود در کتابخانه‌های مورد نظر با نیازهای اطلاعاتی آنان بررسی نماید.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع توصیفی بوده و گردآوری داده‌ها با استفاده از روش پیمایشی انجام گرفت. جامعه پژوهش شامل کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران

اهواز بود و به خاطر محدود بودن این جامعه از نمونه‌گیری استفاده نشد و لذا کلیه اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال تحصیلی ۸۲-۸۱ زیر پوشش این تحقیق قرار گرفتند. به علت عدم امکان دسترسی به همه اعضای هیأت علمی پیمانی دانشگاه و نیز کسانی که در فرصت مطالعاتی یا بورس بسر می‌بردند، پرسشنامه‌ها عمدتاً بین اعضای هیأت علمی رسمی حاضر در دانشگاه که ۴۰۵ نفر بودند توزیع گردید.

سوالات پژوهش

با توجه به اهداف پژوهش، سؤالاتی به شرح زیر پیش روی محققین قرار داشته است که سعی کرده‌اند برای آنها پاسخی بیابند:

۱. منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز تا چه حد با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز مطابقت دارد؟
۲. خدمات ارائه شده در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز تا چه حد با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز مطابقت دارد؟
۳. آیا از نظر ویژگیهای فردی اعضای هیأت علمی (مانند جنسیت، مرتبه علمی، گروه

آموزشی، سابقه تدریس)، بین نظرات آنان در خصوص میزان همخوانی و انطباق منابع کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنها تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود. این پرسشنامه که بر اساس پرسشنامه ختام فاعلمه صفری راد ساخته شد، دارای سه بخش بود که در بخش اول مشخصات فردی پاسخ دهنده، و در بخش دوم دارای سؤالاتی بسته بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای از نوع لیکرت بود که برای سنجش نظرات پاسخ‌دهندگان در مورد میزان همخوانی و انطباق منابع و خدمات کتابخانه‌ها دانشگاه شهید چمران با نیازهای اطلاعاتی آنها مورد استفاده قرار گرفت.

روایی پرسشنامه با استفاده از روایی محتوایی که عمدتاً توسط افراد متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود (سرمد و یازرگان و حجازی، ۱۳۷۶)، انجام گرفت. جهت اندازه‌گیری پایایی مقیاس مورد استفاده در تحقیق با استفاده از نرم‌افزار SPSS^۱ و داده‌های تحقیق از روش محاسبه ضریب

1- Statistical Package for Social Science

پاسخ‌دهندگان از آمار توصیفی مانند جداول توزیع فراوانی و درصدها استفاده گردید، و برای بررسی وجود تفاوت بین نظرات اعضای هیأت علمی بر اساس ویژگیهایی چون گروه آموزشی، مرتبه علمی، جنسیت و سابقه تدریس آنها از تکنیکهای آمار تحلیلی به ویژه تحلیل واریانس^۵ و آزمون تی^۶ استفاده شد. همچنین، برای پیگیری تحلیلهای آماری در خصوص تفاوت احتمالی بین گروهها، از آزمون پیگیری شفه^۷ استفاده گردید. یافته‌های حاصل از بررسیهای آماری در زیر از نظر می‌گذرد.

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از بررسیهای آماری در دو بخش ارائه می‌شوند: (۱) خصوصیات فردی پاسخ‌دهندگان، و (۲) تطبیق منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اساتید.

۱. خصوصیات فردی پاسخ‌دهندگان
 خصوصیات فردی پاسخ‌دهندگان از سه

پایایی آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار آلفای بدست آمده برابر با ۰/۷۹ بود که نشان دهنده اعتبار و پایایی قابل قبولی می‌باشد. لازم به ذکر است که این مقیاس قبلاً توسط فاطمه صفری راد (۱۳۷۹) در دانشگاه شیراز تهیه و اجرا شده و پایایی^۱ آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ^۲ و با ضریب ۰/۸۹ اندازه‌گیری شده بود. روائی^۳ مقیاس نیز با استفاده از شیوه روائی سازهای^۴، و با تکنیک تحلیل عاملی اندازه‌گیری شده بود. در این شیوه، از بار عاملی حداقل ۰/۴۰ استفاده شد. طیف بارهای عاملی نیز از ۰/۴۳٪ تا ۰/۷۵٪ بود که بیانگر روائی سازهای بالای طیف می‌باشد.

توزیع پرسشنامه‌ها از اواخر اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۲ شروع شد و پرسشنامه‌های تکمیل شده حداکثر تا هفته اول تیرماه همین سال جمع‌آوری گردید. در نهایت ۲۰۱ پرسشنامه تکمیل و برگردانده شد که حدود ۵۰ درصد کل پرسشنامه‌های توزیع شده را شامل می‌شد. پس از کدگذاری تک تک پرسشنامه‌ها، داده‌ها وارد نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS) گردید و سپس تجزیه و تحلیلهای آماری روی این ۲۰۱ پرسشنامه انجام گرفت.

روشهای تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای مشخص کردن خصوصیات فردی

1- Reliability	2- Cronach's Alpha
3- Validity	4- construct validity
5- ANOVA	6- t-Test
7- Scheffe	

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس گروههای آموزشی

گروههای آموزشی	فراوانی	درصد
علوم انسانی	۷۳	۳۶/۳
فنی و مهندسی	۲۵	۱۲/۴
کشاورزی	۴۰	۱۹/۹
دامپزشکی	۱۶	۷/۹
علوم پایه	۴۷	۲۳/۴
جمع	۲۰۱	۱۰۰

شامل اعضای هیأت علمی دامپزشکی. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس این تقسیم‌بندی گروههای آموزشی در جدول شماره ۱ آورده شده است.

همان طور که ارقام جدول شماره ۱ نیز نشان می‌دهد، بیشترین پاسخها متعلق به پاسخ‌دهندگان گروه علوم انسانی (۳۶/۳ درصد)، و کمترین میزان پاسخها متعلق به گروه دامپزشکی است (۷/۹ درصد).

جهت مورد بررسی قرار می‌گیرد: گروه آموزشی، مدرک تحصیلی و سابقه تدریس.

الف. گروههای آموزشی

مجموع گروههای آموزشی تحت بررسی دانشگاه به طور کلی به پنج دسته تقسیم شدند که عبارتند از: ۱) علوم انسانی، (شامل اعضای هیأت علمی دانشکده‌های علوم تربیتی و روانشناسی، اقتصاد و علوم اجتماعی، ادبیات و تربیت بدنی)، ۲) فنی و مهندسی (شامل اعضای هیأت علمی دانشکده مهندسی و دانشکده فنی شاخه شمالی دزفول)، ۳) کشاورزی (شامل اعضای هیأت علمی دانشکده کشاورزی و مجتمع آموزشی و پژوهشی رامین)، ۴) علوم پایه (شامل اعضای هیأت علمی دانشکده‌های علوم، علوم دریایی خرمشهر^۱ و علوم ریاضی و کامپیوتر، و ۵)

۱- بر اساس مصوبه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، از ابتدای سال ۱۳۸۲، دانشکده علوم دریایی خرمشهر از دانشگاه شهید چمران منفک شده و به عنوان یک دانشگاه مستقل با نام «دانشگاه علوم و فنون دریایی» به فعالیت خود ادامه می‌دهد.

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان بر اساس مدرک تحصیلی

مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
کارشناس	۲	۱
کارشناس ارشد	۷۵	۳۷/۳
دکتری	۱۲۲	۶۰/۷
بدون جواب	۲	۱
جمع	۲۰۱	۱۰۰

- ب. مدرک تحصیلی
- مدارک تحصیلی پاسخ‌دهندگان در سه مقطع لیسانس، فوق لیسانس و دکتری دسته‌بندی می‌شود. فراوانی و درصد هر یک از این گروه‌ها در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.
- همان‌طور که ارقام جدول شماره ۲ نیز نشان می‌دهند، ۹۸٪ پاسخ‌دهندگان را اعضای هیأت علمی دارای مدارک فوق لیسانس و دکتری تشکیل می‌دهند. فقط یک درصد دارای مدرک لیسانس هستند و یک درصد بقیه نیز سؤال مربوطه را بدون پاسخ گذاشته‌اند. بیشترین تعداد پاسخ‌دهندگان (۶۰/۷٪) از میان دارندگان مدرک تحصیلی دکتری می‌باشند.
- لازم به ذکر است که دارندگان مدرک لیسانس افراد معدودی هستند که به عنوان مربی آموزشیار اکثراً در آزمایشگاهها و کارگاهها به کار و تدریس مشغول می‌باشند.
- ج. سابقه تدریس
- از پاسخهای ارائه شده مشخص گردید که بیشترین تعداد اعضای هیأت علمی پاسخ‌دهنده (۵۳/۲ درصد)، دارای سابقه تدریس بیش از ده سال هستند. ۲۷/۴ درصد از افراد دارای سابقه تدریس بین ۵-۱۰ سال و ۱۷/۹ درصد دارای سابقه تدریس کمتر از ۵ سال می‌باشند. این توزیع فراوانی نشان می‌دهد که اکثریت اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز افرادی با تجربه هستند. توزیع فراوانی اعضای هیأت علمی بر اساس سابقه تدریس در جدول شماره ۳، آورده شده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی سابقه تدریس پاسخ دهندگان

سابقه تدریس	توزیع فراوانی	درصد
کمتر از ۵ سال	۳۶	۱۷/۹
بین ۵-۱۰ سال	۵۵	۲۷/۴
بیش از ۱۰ سال	۱۰۷	۵۳/۲
بدون جواب	۳	۱/۵
جمع	۲۰۱	۱۰۰

۲. یافته‌های مربوط به تطبیق منابع و قرار گرفتن عبارتند از: کتابها، نشریات، منابع خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اساتید الف. منابع در این قسمت، منابعی که مورد بررسی علمی در مورد میزان تطابق منابع کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای

جدول ۴. توزیع فراوانی نظرات اعضای هیأت علمی در مورد میزان تطابق منابع کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی آنان

منابع کتابخانه	میزان تطابق با نیازهای اطلاعاتی													
	زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		بدون جواب		جمع	
	۳	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰
کتاب	۳	۱/۵	۴۲	۲۰/۹	۹۳	۴۶/۳	۲۹	۲۴/۳	۱۳	۶/۵	۱	۰/۵	۲۰۱	۱۰۰
نشریات	۷	۳/۵	۱۵	۷/۵	۷۰	۳۴/۸	۶۲	۳۰/۸	۴۴	۲۱/۹	۳	۱/۵	۲۰۱	۱۰۰
منابع مرجع	۲	۱	۳۷	۱۸/۴	۸۹	۴۴/۳	۴۵	۲۲/۳	۲۳	۱/۴	۵	۲/۵	۲۰۱	۱۰۰
منابع کتابشناختی چاپی	۶	۳	۲۶	۱۷/۹	۸۲	۴۰/۸	۳۹	۱۹/۳	۱۳	۶/۵	۲۵	۱۲/۴	۲۰۱	۱۰۰
منابع کتابشناختی کامپیوتری	۳	۱/۵	۱۸	۹	۵۵	۲۷/۳	۵۶	۲۷/۹	۲۳	۱۱/۴	۳۶	۱۷/۹	۲۰۱	۱۰۰

اطلاعاتی آنها آورده شده است.

در حین «متوسط» است. ۳۳/۸ درصد پاسخ‌دهندگان نیز معتقد بودند که میزان انطباق منابع مرجع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه با نیازهای اطلاعاتی آنها «کم و خیلی کم» بوده است. فقط از نظر ۱۹/۴ درصد پاسخ‌دهندگان میزان این تطابق را در حد «زیاد و خیلی زیاد» ارزیابی کرده بودند.

همان طور که ارقام جدول شماره ۴ نیز نشان می‌دهد، بیشترین افراد، یعنی ۴۶/۳ درصد اعضای هیأت علمی، میزان تطابق کتب موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌ها را با نیازهای اطلاعاتی خود در سطح متوسط ارزیابی کرده‌اند. ۳۰/۹ درصد پاسخ‌دهندگان معتقد بودند کتب موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌ها نیازهای اطلاعاتی آنها را در حد «کم و خیلی کم» تأمین می‌کند و ۲۲/۴ درصد نیز میزان این تطابق را در حد «زیاد و خیلی زیاد» ارزیابی کرده بودند.

میزان تطابق منابع کتابشناختی چاپی (چکیده نامه‌ها، نمایه نامه‌ها و کتابشناسیهای تخصصی) موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی از نظر ۴۰/۸ درصد اعضای هیأت علمی در حد «متوسط» و از نظر ۲۵/۹ درصد آنها «کم و خیلی کم» ارزیابی شده. تنها از نظر ۲۰/۹ درصد پاسخ‌دهندگان میزان تطابق این منابع با نیازهای اطلاعاتی آنها «زیاد و خیلی زیاد» ارزیابی گردیده بود.

در ارتباط با نشریات تخصصی موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌ها، به طور کلی ۵۲/۷ درصد اعضای هیأت علمی، که اکثریت را تشکیل می‌دادند، میزان تطابق این نشریات را با نیازهای اطلاعاتی خود «کم و خیلی کم» ارزیابی کرده بودند. ۳۴/۸ درصد نظرشان متوسط و ۱۱ درصد هم نظرشان در این مورد «زیاد و خیلی زیاد» بوده است.

در مورد منابع کتابشناختی کامپیوتری (از جمله بانکهای اطلاعاتی کتابشناختی روی دیسک فشرده توری که حاوی چکیده مقالات است) و میزان تطابق این منابع با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی، ۴۴/۳ درصد آنها، یعنی اکثریت پاسخ‌دهندگان، میزان تطابق را «کم و خیلی کم» و ۲۷/۴ درصد آنها این تطابق را «متوسط» ارزیابی کرده بودند. تنها از

در خصوص میزان انطباق منابع مرجع موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی نیز نتایج بررسی نشان می‌دهد که از نظر اکثریت پاسخ‌دهندگان، یعنی ۴۴/۳، میزان این تطابق

نظر ۱۶/۴ درصد پاسخ‌دهندگان میزان تطابق «خیلی زیاد» ارزیابی گردیده بود. در یک دید کلی می‌توان گفت اعضای هیأت علمی میزان تطابق منابع کتابشناختی کامپیوتری موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌های خود را با نیازهای اطلاعاتی خود «کم» ارزیابی کرده بودند.

ب. خدمات کتابخانه‌ها

خدمات کتابخانه‌ها از دیگر مواردی بوده که میزان تطابق آن با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی مورد بررسی قرار گرفت. خدماتی

که در اینجا مدنظر بود عبارت بودند از: آگاهی‌رسانی کتابخانه‌ها در مورد خرید منابع اطلاعاتی جدید، امانت بین کتابخانه‌ای، میزان تأمین نیازهای پژوهشی اساتید از طریق کتابخانه‌های دانشگاه، و میزان رضایت از منابع کامپیوتری و اینکه این منابع تا چه حد توانسته‌اند سرعت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز اعضای هیأت علمی را افزایش دهند. نتایج حاصل از این بخش از بررسی در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. توزیع فراوانی تطابق امکانات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی

میزان تطابق با نیازهای اطلاعاتی												منابع کتابخانه		
بسیار زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		بدون جواب			جمع	
۵	۴	۳	۲	۱	۰	۳	۲	۱	۰	۱	۰			
۷	۳/۵	۳۵	۱۷/۴	۷۱	۳۵/۳	۴۸	۲۳/۹	۳۶	۷/۹	۲	۴	۲۰۱	۱۰۰	آگاهی‌رسانی در مورد خرید کتب جدید
۹	۴/۵	۲۹	۱۴/۲	۴۶	۲۲/۹	۲۶	۱۲/۹	۵۲	۲۵/۹	۳۹	۱۹/۴	۲۰۱	۱۰۰	امانت بین کتابخانه‌ای
۴	۲	۲۱	۱۰/۴	۹۵	۴۷/۳	۵۳	۲۶/۴	۲۶	۲/۹	۲	۱	۲۰۱	۱۰۰	تأمین نیازهای پژوهشی
۳	۱/۵	۱۸	۹	۵۵	۲۷/۴	۵۶	۲۷/۹	۳۳	۶/۴	۳۶	۱۷/۹	۲۰۱	۱۰۰	سرعت دسترسی به منابع اطلاعاتی از طریق منابع کامپیوتری

همانطور که ارقام جدول شماره ۵ نشان می‌دهند، آگاهی‌رسانی کتابخانه‌ها در مورد خرید منابع جدید از نظر ۳۵/۳ درصد افراد متوسط بوده و ۴۱/۸ درصد، این آگاهی‌رسانی

را «کم و خیلی کم» دانسته‌اند. فقط ۲۰/۹ درصد افراد معتقد بوده‌اند که این آگاهی رسانی توسط کتابخانه دانشکده آنها در حد رضایتمبختی صورت می‌گیرد.

بر اساس ارقام بدست آمده، در مورد امانت بین کتابخانه‌ای و میزان تأمین نیازهای اطلاعاتی اساتید از این طریق، رضایت چندانی وجود ندارد. ۳۸/۸ درصد پاسخ‌دهندگان اظهار کرده‌اند که کتابخانه دانشکده آنها به میزان «کم و خیلی کم» از طریق امانت بین کتابخانه‌ای نیازهای اطلاعاتی آنها را تأمین نموده است. ۲۲/۴ درصد معتقد بوده‌اند که میزان تطابق این خدمات با نیازهای اطلاعاتی آنها در حد «متوسط» بوده است. ۱۹/۵ درصد پاسخ‌دهندگان نیز از وجود چنین خدماتی در کتابخانه دانشکده خود اظهار بی‌اطلاعی کرده بودند که این امر بر می‌گردد به ضعیف بودن خدمات آگاهی‌رسانی از منابع و خدمات کتابخانه‌ای. برای حل این مشکل نیز باید کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه، علاوه بر آگاهی‌رسانی نسبت به ضوابط، مزایا و مقررات طرح امانت بین کتابخانه‌ای، تسهیلاتی را نیز به این منظور برای عضویت اعضای هیأت علمی فراهم آورند.

در مورد تأمین نیازهای پژوهشی اعضای هیأت علمی از طریق منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاه، ۴۷/۳ درصد

پاسخ‌دهندگان معتقد بودند که کتابخانه دانشکده آنها نیازهای اطلاعاتی آنها را در حد «متوسط» فراهم کرده است و رویهم‌رفته ۳۹/۲ درصد نیز تأمین نیازهای پژوهشی خود را از طریق منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاه «کم و خیلی کم» ارزیابی کرده بودند.

نتایج حاصل از بررسی حاکی از آن است که در مورد منابع کامپیوتری موجود در کتابخانه‌های دانشگاه و تسهیلاتی که این منابع و امکانات کامپیوتری برای اعضای هیأت علمی فراهم آورده‌اند نیز ظاهراً رضایت چندانی وجود ندارد. در مجموع، ۴۴/۳٪ از پاسخ‌دهندگان، یعنی اکثریت، منابع کامپیوتری موجود را کافی ندانسته و میزان تأمین نیازهای اطلاعاتی خود را از طریق این منابع «کم و یا خیلی کم» ارزیابی کرده بودند. این در حالی است که فقط ۱۰/۵٪ از پاسخ‌دهندگان میزان تطابق را در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی کرده و ۲۷/۴٪ این را در حد متوسط برآورد کرده بودند.

میزان تطابق کلی منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشکده‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی

در سؤالی از پاسخ‌دهندگان خواسته شده بود که اظهار دارند که در کل، مجموعه کتابخانه دانشکده خود را تا چه حد در تأمین نیازهای

جدول ۶. توزیع فراوانی میزان تطابق کلی منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی

میزان تطابق با نیازهای اطلاعاتی											
زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم		مردان	
فردی	کلی	فردی	کلی	فردی	کلی	فردی	کلی	فردی	کلی	فردی	کلی
۲	۴	۳۲	۱۵/۹	۱۱۲	۵۵/۷	۲۶	۱۷/۹	۱۴	۷	۳	۱/۵
											میزان تطابق کلی
											۲۰۱
											۱۰۰

خصوص و وجود تفاوت معنی‌دار بین نظرات اعضای هیأت علمی با توجه به مشخصات فردی آنان مانند جنسیت، گروه آموزشی و تجربه بررسی شد. نتایج این بررسی در زیر از نظر می‌گذرد.

الف. تفاوت بین نظرات اعضای هیأت علمی بر اساس جنسیت

برای مشخص نمودن تفاوت میانگین نظر مردان و زنان در خصوص میزان تطابق کلی منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنان از آزمون تی استفاده گردید. نتایج این آزمون در جدول شماره ۸ آورده شده است.

ارقام جدول شماره ۸ بیانگر این است که بین نظر مردان و زنان در خصوص میزان مطابقت کلی مجموعه منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشکده‌ها با نیازهای اطلاعاتی

اطلاعاتی خود مثبت ارزیابی می‌کنند. نظرات پاسخ‌دهندگان در جدول ۶ آورده شده است.

همان‌طور که ارقام جدول ۶ نیز نشان می‌دهند، اکثریت پاسخ‌دهندگان (۵۵/۷ درصد)، میزان تطابق کلی منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشکده‌ها را با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی در حد «متوسط» ارزیابی کرده‌اند. در مجموع، ۲۴/۹ درصد از پاسخ‌دهندگان میزان تطابق را کم و خیلی کم ارزیابی کرده بودند، و تنها ۱۷/۹ درصد پاسخ‌دهندگان میزان تطابق کلی منابع و خدمات کتابخانه‌ها را با نیازهای اطلاعاتی خود زیاد ارزیابی کرده بودند، که درصد قابل توجهی نیست.

بررسی تفاوت نظرات اعضای هیأت علمی بر اساس مشخصات فردی آنان در پاسخ به سؤال سوم تحقیق، در

جدول ۸. نتایج آزمون تی به منظور سنجش تفاوت بین نظرات اعضای هیأت علمی در مورد میزان تطابق کلی مجموعه منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنان بر اساس جنسیت

میزان تطابق کلی مجموعه منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی	میانگین مردان	میانگین زنان	تفاوت میانگینها	F	DI	P
	۳/۱۷۶۵	۲/۷۲۰۰	۰/۴۵۶۵	۲/۵۷۹	۱۹۳	۰/۰۱۱*

انسان، در سطح $P < ۰/۰۵$ تفاوت معنی‌دار است. از آنجا که میانگین نظر مردان (۳/۱۷۶۵) نسبت به میانگین نظر زنان (۲/۷۲۰۰) در خصوص مطابقت کلی مجموعه منابع کتابخانه‌های دانشکده‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنها بیشتر است، لذا می‌توان تفسیر کرد که به نظر می‌آید اعضای هیأت علمی مرد بیشتر از همکاران زن خود بسین منابع و خدمات کتابخانه‌ها و نیازهای اطلاعاتی خود تطابق احساس می‌کنند.

ب. تفاوت بین نظرات اعضای هیأت علمی بر اساس گروههای آموزشی

به منظور بررسی تفاوت میانگین نظر اعضای هیأت علمی گروههای آموزشی مختلف در خصوص میزان تطابق منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنان، از آزمون تحلیل واریانس استفاده گردید. نتایج این آزمون در جدول شماره ۷ آورده شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون تحلیل واریانس به منظور بررسی تفاوت میانگین گروههای آموزشی با توجه به عامل

تطابق منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاه با نیازهای اطلاعاتی اساتید

نتایج تحولات	SS	DI	MS	F	P
بین گروهها	۵/۶۳۸	۴	۱/۴۱۰	۳/۰۱۸	۰/۰۰۱
درون گروهها	۶۲/۵۹۰	۱۳۴	۰/۴۶۷		
جمع	۶۷/۹۲۸	۱۳۸			

چنان که جدول ۷ نشان می‌دهد تفاوت بین گروه‌های آموزشی معنی‌دار است ($F(4, 134), P < 0/05$) و می‌توان اظهار داشت که بین گروه‌های آموزشی در مورد تطابق منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اساتید، تفاوت وجود دارد و اما، برای اینکه مشخص گردد بین کدام گروه‌ها تفاوت وجود دارد از آزمون پیگیری شفه استفاده شد. نتیجه این آزمون نشان داد که فقط در سطح اطمینان ۹۵٪ ($P < 0/05$) بین گروه‌های آموزشی کشاورزی و علوم پایه در میزان تطابق منابع و امکانات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اساتید، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

ج. تفاوت بین نظرات اعضای هیأت علمی بر اساس مرتبه علمی آنان

برای بررسی ارتباط بین مرتبه علمی اعضای هیأت علمی و نظرات آنان در مورد میزان تطابق منابع و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی، از آزمون همبستگی پیرسون استفاده گردید. در این محاسبات یکبار نظرات افراد در مورد منابع به طور کلی، و یکبار هم به طور جداگانه در مورد کتب و نشریات بررسی شد که نتایج آن در جدول شماره ۹ آورده شده است.

جدول ۹. آزمون همبستگی ساده در خصوص رابطه بین مرتبه علمی اساتید با نظرات آنان

تغییر مستقل	تغییر وابسته	F	P	N
مرتبه علمی	تطابق امکانات و خدمات با نیازهای اطلاعاتی	۰/۲۱۰	۰/۰۵	۱۲۹
	تطابق کتب موجود در کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی	۰/۲۱۵	۰/۰۱	۱۹۸
	تطابق نشریات موجود در کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی	۰/۲۰۰	۰/۰۱	۱۹۶

همان طور که ارقام جدول شماره ۹ نشان می‌دهد، نتیجه آزمون همبستگی میان مرتبه علمی اساتید و نظرات آنان در خصوص میزان تطابق کلی امکانات و خدمات کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنان گویای این است که اولاً، بین این دو متغیر همبستگی اندک است. اما، در ثانی، همین همبستگی اندک در سطح $0/05$ مثبت و معنی‌دار است ($r = 0/21$).

به عبارت دیگر، به طور نسبی $P < 0/05$. می توان تفسیر کرد که هر چه مرتبه علمی بالاتر بوده، میزان رضایت از تطابق نیز بیشتر بوده است. در مورد همبستگی میان مرتبه علمی اساتید و نظرات آنان درباره میزان تطابق کتب و نشریات موجود در کتابخانه ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی نیز باز هم همبستگی انسداد ولی معنی دار است ($r = 0/215$ و $r = 0/200$ ، $P < 0/05$) و لذا می توان تفسیری مشابه با تفسیر قبلی به عمل آورد.

جدول ۱۰. آزمون همبستگی در خصوص رابطه بین سابقه تدریس و نظرات اعضای هیأت علمی

معتبر مستقل	تغیر وابسته	r	P	N
سابقه تدریس	تطابق امکانات و خدمات با نیازهای اطلاعاتی	-0/006	0/947	139
	تطابق کتب موجود در کتابخانه ها با نیازهای اطلاعاتی	0/015	0/834	197
	تطابق نشریات موجود در کتابخانه ها با نیازهای اطلاعاتی	0/042	0/558	198

د. تفاوت بین نظرات اعضای هیأت علمی بر

اساس سابقه تدریس آنان

بحث و نتیجه گیری

در دانشگاهها، مجموعه منابع کتابخانه های دانشگاه به عنوان یکی از تکیه گاه های اساسی تأمین نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان آن (اساتید، دانشجویان و پژوهشگران) محسوب می شود. مجموعه این منابع باید مبتنی بر اهداف آموزشی و پژوهشی جامعه علمی دانشگاهی شکل گیرد. برای بررسی و ارزیابی میزان همخوانی و انطباق این منابع با نیازهای

بسرای سنجش میزان رابطه بین سابقه تدریس پاسخ دهندگان با نظرات آنان، از آزمون همبستگی ساده استفاده شد. اما، همانطور که ارقام جدول ۱۰ نشان می دهد، نتایج آزمون همبستگی نشان داد که بین سابقه تدریس اعضای هیأت علمی و نظرات آنان در خصوص میزان تطابق منابع و امکانات کتابخانه ها با نیازهای اطلاعاتی آنان تقریباً همبستگی بسیار ضعیف و قابل چشم پوشی

مبنائی باشد برای برنامه‌ریزیهای مسئولین دانشگاه و کتابخانه‌ها در مورد مجموعه‌ها و خدماتی که فراهم و عرضه می‌شود.

بررسی حاضر گویای این است که به نظر می‌رسد خدمات ارائه شده در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز نیز با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی همخوانی چندانی ندارد. به عنوان مثال، آگاهی‌رسانی در مورد خرید منابع جدید کتابخانه‌ها که به عنوان یکی از خدمات معمول کتابخانه‌ها محسوب می‌شود، از نظر اعضای هیأت علمی این دانشگاه «کم» ارزیابی گردیده است. در مورد امانت بین کتابخانه‌ای نیز رضایت چندانی وجود نداشته است و ۳۸/۸ درصد پاسخ دهندگان میزان انطباق این خدمات را با نیازهای اطلاعاتی خود در حد کم و خیلی کم ارزیابی کرده بودند. نمی‌توان از نظر دور داشت که آگاهی اعضای هیأت علمی از منابع و خدمات کتابخانه‌ها می‌تواند نقش مؤثری در میزان استفاده آنها از این منابع ایفا می‌کند. در این بین نباید از نقش ارتباط مستقیم کتابدار و اعضای هیأت علمی در میزان آگاهی اساتید از منابع و خدمات کتابخانه‌ها غافل شد. در واقع فقر ارتباط و عدم تعامل بین کتابخانه/کتابدار و اعضای هیأت علمی می‌تواند باعث گردد که اعضای هیأت علمی از منابع و خدمات

اطلاعاتی اعضای هیأت علمی این دانشگاه، نظرات اعضای هیأت علمی در این مورد سنجیده شد. نتیجه این بررسی نشان داد که میزان همخوانی منابع موجود در کتابخانه‌ها با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی، برای کتب (کتب مرجع و غیر مرجع) در حد «متوسط»، اما در مورد نشریات تخصصی، در حد «کم» ارزیابی شده است. همچنین، میزان این همخوانی هم در مورد منابع کتابشناختی چاپی، و هم در مورد منابع کامپیوتری (شامل بانکهای اطلاعاتی، منابع الکترونیکی و غیره) در حد «متوسط» ارزیابی گردیده است.

بنابراین، در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی این دانشگاه در حدی بین کم تا متوسط ارزیابی می‌شود. لذا به نظر می‌رسد که مسئولان محترم این دانشگاه و کتابخانه‌های آن، برای بهینه کردن استفاده از منابع، لازم است انطباق بیشتری بین منابعی که تأمین می‌شود با نیازهای واقعی اعضای هیأت علمی به وجود آورند. البته، لازمه این امر اطلاع مداوم از نیازهای واقعی افراد است که به این منظور باید کتابخانه‌ها به بررسیها و نیازسنجیهای مداوم و ادواری روی آورند. نتایج این بررسیها و نیازسنجیها می‌تواند

کتابخانه‌ها آگاهی کافی پیدا نکنند. نتایج پژوهش ژاکلین (۱۹۹۵) نیز این نظر را تأیید می‌کند که اعضای هیأت علمی در کتابخانه‌ها بیشتر از خدماتی مطلع هستند که مستلزم ارتباط مستقیم با کتابدار است. تحقیق اخیر همچنین نشان می‌دهد که میزان آگاهی اعضای هیأت علمی از خدمات کتابخانه با عواملی همچون موقعت دانشگاهی اعضای هیأت علمی، عضویت در کتابخانه، تعداد دفعات استفاده از کتابخانه و میزان مشاوره با کتابداران ارتباط مستقیم دارد.

همانطور که قبلاً ذکر شد، به نظر می‌آید میزان انطباق منابع رایانه‌ای موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی اساتید نیز در سطح «متوسط» است. به طور کلی به نظر می‌آید از نظر اعضای هیأت علمی، میزان همخوانی بین منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیأت علمی در اکثر موارد «کم» یا حداکثر «متوسط» است. البته، نتایج آزمونهای آماری در تحقیق حاضر نشان داد که:

● اولاً، به نظر می‌آید لازم است نظر اعضای هیأت علمی زن در این دانشگاه بیشتر از مردان تأمین شود، چون آنان نسبت به همکاران مرد خویش، همخوانی کمتری بین منابع و نیازهای

اطلاعاتی خود مشاهده کرده‌اند.

● ثانیاً، اعضای هیأت علمی دارای مرتبه علمی پایین‌تر مطابقت کمتری بین نیازهای اطلاعاتی خود و منابع کتابخانه‌ای مشاهده کرده‌اند. این می‌تواند به این معنی باشد که شاید توجه کتابخانه‌ها (خواسته یا ناخواسته) به تأمین منابع تخصصی‌تر بوده است. زیرا که انتظار می‌رود افرادی که دارای مراتب بالاتر علمی هستند بیش از افراد با مراتب پایین‌تر به آموزش و پژوهش در سطوح بالای تحصیلی، یعنی کارشناسی ارشد و دکتری اشتغال داشته باشند.

● ثالثاً، نه سابقه تدریس و نه رشته تحصیلی، ظاهراً هیچ یک تأثیری در نظرات افراد اعضای هیأت علمی وجود ندارد.

در اینجا خوب است اشاره شود که در سال ۱۳۸۲، عظیمی در پژوهشی نشان داد که مجموعه منابع کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز نسبت به استانداردهای موجود (ر.ک. صدیق بهزادی، ۱۳۸۰) در وضعیت خیلی مناسبی نبوده و هم منابع کتابی، و هم منابع رایانه‌ای در کتابخانه‌های دانشکده‌ای در این دانشگاه زیر حد استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران قرار دارند (عموماً کتابخانه‌های دانشکده‌ها زیر حد ۴۵ درصدی استاندارد واقع هستند). این امر توجیحاً گویای

مجموعه‌ها از استانداردهای اعلام شده فاصله دارند، و میزان این فاصله‌ها، با اتخاذ سیاستهای مناسب، زمینه‌های لازم برای ارتقاء سطح خدمات و مجموعه‌های کتابخانه‌ها فراهم شود (ر.ک: عظیمی، ۱۳۸۲).

۳. هم افزایش مقادیر بودجه و اعتبار، و هم اولویت بندی بر اساس نیازسنجی، از عواملی هستند که می‌توانند اشتراک مجلات تخصصی مورد نیاز اعضای هیأت علمی را چه به صورت چاپی و چه الکترونیکی، با مطلوبیت بیشتری همراه سازند. در این رابطه نیز نگاهی به استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی می‌تواند راهگشا باشد.

۴. از آنجا که با توجه به گذشت زمان و رشد و گسترش تکنولوژیهای نوین اطلاعاتی، نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان کتابخانه‌ها نیز دستخوش تغییر و تنوع می‌شود، نیازسنجی استفاده کنندگان کتابخانه‌های دانشگاه باید در دستور کار کتابخانه‌های دانشگاه قرار گیرد و به طور مداوم و در قالب بررسیهای دوره‌ای (حداقل سالانه) انجام پذیرد. پیشنهاد می‌شود با تدوین و تشکیل یک نظام نیازسنجی اطلاعات، نیازهای اطلاعاتی اساتید و دانشجویان به طور مرتب بررسی و ارزیابی گردد. با توجه به اینکه معمولاً در دانشگاه‌های ایران کتابخانه مرکزی

این واقعیت است که منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز به طریق اولی با استانداردهای کتابخانه‌ها دانشگاهی دنیا نیز مطابقت نخواهد داشت.

پیشنهادها

با توجه به نتایج این پژوهش و آنچه در بالا آمد، و برای بهبود منابع و خدمات ارائه شده در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد.

۱. با توجه به اینکه از نظر اعضا هیأت علمی در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز آگاهی‌رسانی از منابع جدید خریداری شده و نیز خدمات مختلف کتابخانه کمتر صورت می‌گیرد، مدیران کتابخانه‌های دانشگاه می‌توانند از طرق مختلف از جمله ارسال لیست منابع جدید خریداری شده برای اعضای هیأت علمی، انتشار تازه‌های کتابخانه و نیز ارائه و معرفی خدمات و منابع جدید کتابخانه از طریق وب سایت کتابخانه، میزان آگاهی اعضای هیأت علمی را از منابع و خدمات کتابخانه‌های دانشگاه افزایش دهند. راه‌اندازی خدمات "آگاهی‌رسانی جاری" و "اشاعه‌گزینی اطلاعات (SDI)" می‌تواند گام مؤثری در این راستا باشد.

۲. با مشخص کردن مواردی که خدمات و

نسبت به کتابخانه‌های دانشگاهی هم از نظر می‌شود مسئولیت و نظارت عالی این کار به نیروی انسانی و هم از نظر تجهیزات از قابلیت‌ها و امکانات بیشتری برخوردار است، پیشنهاد

منابع

فارسی

- استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران (۱۳۸۰). استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران، تدوین شیرین تعاونی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- افشار زنجانی، ابراهیم (۱۳۶۶). روشهای کسب اطلاعات تخصصی توسط اعضای هیأت علمی مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- اوجاک، نازان اوزنک واس. سراب قربان اوغلو (۱۹۹۸). نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی محققان در یکی از دانشگاه‌های ترکیه. ترجمه علی‌اصغر شیری (۱۳۷۹) در: گزیده مقالات ایفلا ۹۸، زیر نظر عباس سحری، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- بابایی، محمود (۱۳۸۲). نیازسنجی اطلاعات. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- تصویری قمصری، فاطمه (۱۳۷۸). بررسی رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و چگونگی تأثیر اینترنت بر آن. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه (۱۳۷۶). روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.

سیاسی، علی اکبر (۱۳۵۶). نظریه‌های شخصیت یا مکاتب روان‌شناسی. دانشگاه تهران. شفیعیان، شهرزاد (۱۳۸۱). بررسی میزان تناسب منابع کتابخانه تخصصی وزارت خارجه با نیازهای اطلاعاتی بالفعل. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

شولتز، دوان و سیدنی الن شولتز (۱۹۹۹). نظریه‌های شخصیت. ترجمه یحیی سیدمحمدی (۱۳۷۹). تهران: مؤسسه نشر و ویرایش.

صدیق بهزادی، ماندانا (۱۳۸۰). استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

صفری‌راد، فاطمه (۱۳۷۹). بررسی نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه شیراز و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین این نیازها. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شیراز، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

عباد... صموقین، جعفر (۱۳۸۰). نیازهای دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز به منابع اطلاعات و نقش کتابخانه‌های دانشگاه در تأمین آنها. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی آستان قدس رضوی، ۵ (۲): ۶۱-۴۱.

عظیمی، محمدحسن (۱۳۸۲). بررسی زیرساختهای اطلاعاتی دانشگاه شهید چمران اهواز و مقایسه آن با استانداردهای اطلاع‌رسانی و ارائه طرح پیشنهادی نظام جامع اطلاع‌رسانی برای این دانشگاه. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

فتحی و اجارگاه، کررش (۱۳۸۱). نیازسنجی آموزشی: الگوها و فنون. تهران: انتشارات آریژه. قربانی، ولی (۱۳۷۹). بررسی نیازهای اطلاعاتی دانش‌آموزان دبیرستانهای مشهد و ارزیابی مجموعه کتابخانه‌ها در برآوردن این نیازها در سال تحصیلی ۷۹-۱۳۷۸. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

گیل، پروین (۱۳۷۲). بررسی نیازهای اطلاعاتی متخصصان علوم توان بخشی شاغل دانشگاههای علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی. پایان نامه کارشناسی ارشد

- کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی. دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.
- متین، آذر (۱۳۷۹). بررسی میزان همبستگی کتب موجود کتابخانه دانشکده کشاورزی با نیازهای آموزشی و پژوهشی اعضای هیأت علمی. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- مکی‌زاده تفتی، فاطمه (۱۳۷۶). بررسی نیازهای اطلاعاتی اساتید محقق دانشگاه شیراز. فصلنامه کتاب، ۱۰ (۴): ۶۸-۵۶.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۷۲). استنباط آماری در پژوهش رفتاری. تهران: نشر پارسا.
- یاری زنگنه، مرضیه (۱۳۸۱). بررسی نیازهای اطلاعاتی و رفتار اطلاع‌یابی اعضای هیأت علمی دانشگاه خلیج فارس. پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات منطقه ۶.

لاتین

- Adika, G. (2003). Internet use among faculty members of universities in Ghana. *Library Review*, 52(1): 29-37.
- Chi, Ed. H., Peter Pirolii, Kim Chen, and James Pitkow (n.d.). Using information scent to model user information needs actions on the Web. Available at: <http://www-users.cs.umn.edu/~echi/papers/chi2001/2001-04-scent-aigo-final.pdf>
- Fidzani, B.T. (1998). Information needs and Information seeking behavior of graduate students at the university of Botswana. *Library Review*, Vol. 47, No.7:329-340.
- Jacqueline, M.R. (1995). Faculty knowledge about library services at the university of the West Indies. *New Library World*, Vol. 96, No. 119: 14-22.
- Jutien, H. & L.j. Duggan. (2002). A longitudinal analysis of the information needs and uses literature. *Library and Information Science Research*, Vol. 22, No. 3:291-309.
- Line, M.B. (1971). The Information user and needs of social scientists. *Aslib Proceedings*, Vol. 23, No. 8: 412-434.
- Majidi, S. & A. Mumtaz Ali. (2000). Information needs and information

- seeking behavior of agricultural scientists in Malaysia. *Library and Information Science Research*, Vol. 22, No. 2: 145-163.
- Reed, B. & D.R. Tanner. (2001). Information needs and library services for the fine arts faculty. *Journal of Academic Librarianship*, 27(3): 229-233.
- Reitz, J.M. (2004-5). ODLIS: Online Library and Information Science. Available at: <http://lu.com/odlis/odlis.r.cfm>. visited: Jan. 6th, 2006.
- Sarasevic, T. (1999). Information Science. *Journal of the American Society of Information Science*. 50(12): 1051-1063. available online at: http://topology.eecs.umich.edu/archive/sarasevic_99.pdf. visited: Jan.6th, 2006.
- Zawawi, S. & S. Majid. (2001). The Information needs seeking behavior of the IMR biomedical scientists. *Malaysian Journal of Library and Information Science*, Vol.6, No.1:25-41.